

УДК: 373.3 /398.8/

**THE MUSICAL-FOLKLORE LITERACY IN THE INITIAL CLASSES IN
THE CONDITIONS OF A MULTIETHNIC ENVIRONMENT
МУЗИКАЛНО-ФОЛКЛОРНОТО ОГРАМОТЯВАНЕ В НАЧАЛНИТЕ КЛАСОВЕ В
УСЛОВИЯТА НА МУЛТИЕТНИЧЕСКА СРЕДА**

Todorov V. N. / Тодоров В.Н.
d.p.s. / д.п.н.

Velixar V. N. / Велисар В.Н.
d.p.s., as.prof. /д.п.н., доц.

ORCID: 0000-0002-5956-421X

Taraclia state University "Gregory Tsamblak",
Republic of Moldova, Mir, 9, 7402

Тараклийски държавен университет Григорий Цамблак, Мира, 9, 7402

Анотация: Фолклорът е едно от най-силните средства, с помощта на които, ние можем да формираме музикалната култура на новото поколение, тъй като той е заложен в нас генетически. В Тараклийски район на Република Молдова, населението е мултиетническо и ние трябва с това да се съобразяваме. Разбира се, че мажоритарния етнос е български, за това основния контент на програмата по музика в училище е най-добре да е наситен с български фолклорни образци. Другите народности: молдовци, гагаузи, украинци, руски също не бива да бъдат пренебрегнати. Поради това главната стратегия е насочване на музикално-образователния процес към фолклорното ограмотяване в контекста на мултиетническата толерантност. В днешните условия, когато учениците имат свои предпочитания в областта на съвременната музика, е много актуално и необходимо да се култивира интересът им към фолклора. За да се постигне целта е особено важно да се използва целият съвременен арсенал от методи, похвати, форми и средства за работа в тази насока.

Ключови думи: музикален фолклор, мултиетническа среда, музикална култура, начално образование, ограмотяване, толерантност, първият етап на обучение, основно училище, народни песни.

Въведение

В съвременното общество има две ярко изразени тенденции, породени от глобализация и регионализация: от една страна – унификация на световните култури, от друга – възраставащ интерес към националните култури. Народната мъдрост, акумулирана в многовековната памет за национална култура, показва на съвременния човек пътя за духовно и физическо съвършенство, способства за достигане на вътрешно и външно единство, хармония със света и себе си. Фолклорът съдържа особеностите на националния мироглед и характер, националния идеал на човека, а също културните традиции на народа.

Основен текст

Фолклорът е средство за формиране на личността и има резултативната функция в музикално-възпитателния процес. Логично е, че възпитанието с неговата помощ води до изграждането на балансиран естетически вкус. И все пак, независимо, че естетическият вкус е строго индивидуален, той се влияе от социални, икономически, политически, географски и други фактори. Тъй-като фолклорът на всеки регион и етническа общност са различни, от тук нататък ще преминим към региона в който ние живеем (Югоизток на Република Молдова).

Общите принципи, според нас, ще важат и за много други региони на света с мултиетническа среда.

Детската градина и училището си остават единствените на този етап държавни институции, където целенасочено и организирано децата могат да получат знания, умения, навици, компетенции, необходими за по-пълноценното им реализиране в обществото. Върху основата на тези постановки и възможностите, които ни дават нормативните документи в Република Молдова [1], ние почти приключихме разработката на учебно помагало за детската градина, на базата на фолклора на етносите, населяващи нашия регион. Сега целта е първи-четвърти класове на гимназията. След което в плановете е помагало за пети-осми класове.

В Тараклийски район на Република Молдова, населението е мултиетническо. Разбира се, че мажоритарния етнос е български, за това основния контент на програмата по музика в училище трябва да е наситен с български фолклорни образци. Другите народности: молдовци, гагаузи, украинци, руски също не бива да бъдат пренебрегнати. Поради това главната стратегия е насочване на музикално-образователния процес към фолклорното оgramотяване в контекста на мултиетническата толерантност. В днешните условия, когато учениците имат свои предпочитания в областта на съвременната музика, е много актуално и необходимо да се култивира интересът им към фолклора.

В съвременното училище една от главните задачи е издигане на равнището на национално самосъзнание. Това е особено актуално, тъй като тук живеят различни етноси. Според тази констатация е необходим друг поглед към учебното съдържание и към музикалния материал. Много е важно да се осъществи нов подход към подреждането на музикалнофолклорните образци на тези етноси с цел по-нататъшно внедряване в учебнообразователния процес. Тъй като досега не бе правено нищо подобно тук, трябва да се проучи програмното съдържание относно фолклора.

Запознаването на децата с фолклора трябва да започва още в детската градина и да продължи в първи клас на общообразователното училище на основа на календарно-обредния фолклор – Коледа, Сурва, Сирни заговезни, пролетните празници на руския и молдовския народ.

Сред предложения в молдовския курикулум (программа) фолклорен репертоар [1, с.149-164] са представени само песни на молдовския етнос, включително и календарно-обредни песни. Песенният репертоар се състои само от молдовски народни песни, а в учебниците [2;3;4] са поместени и руски песни.

Опирайки се на гореизложения обзор на изискванията по отношение на тематизма на програмата се вижда, че музикалните педагози имат свобода за творчески подход към предложения репертоар (до 80%). Това предполага, разбира се, и въвеждане на фолклорни песенни образци на всички етноси, населяващи Република Молдова. Те съответно могат да се предлагат за изучаване.

Един от важните моменти за изучаването на музикалния фолклор в

мултиетническият Тараклийският район е умението на педагога да разглежда регионално-етническите особености, които могат да способстват или да възпрепятстват адаптацията на представителите на различни етноси към изискванията на учителя.

На основата на световния педагогически опит, най-обоснован е изборът на фолклорът на този етнос, който преобладава в дадена група ученици [5, с.69]. Необходимо е също да бъдат включени и фолклорни образци на другите етноси присъстващи в класа. Ако има поне един ученик от друга националност, важно е да се обърне та това внимание. Благодарение на този подход ще възпитаем толерантността към културите на другите народи.

Националното музикално образование в училищата на република Молдова е невъзможно без създаване на педагогически условия за овладяване от учениците на музикалната култура на своя и други етноси. С тази цел в рамките на това изследване, българският песенен фолклор от Тараклийски район може да стане като базов, основен за етноса, населяващ този район. Върху такава основа следва да се формират необходими знания, умения, компетенции за възприемане и запознаване с музикалната култура на другите етноси [5, с.69].

Предполага се, че опитът за създаването на новата концепция на музикалното възпитание в училище ще ориентира младото поколение, а също педагозите и родителите, към най-важните за всеки човек и гражданин неща – държавния и родния езици, хуманистическите погледи, междуетническите отношения, традиционната култура, народните идеали и пр. Ако концепцията бъде внедрена в музикално-възпитателната система на училищата в Тараклийският район, по-ефективно ще се постигне базовата предметна цел – правилно формиране на личността, обогатяване на знанията, развитие на навиците, уменията при междуличностните отношения, които съответстват на предучилищна възраст [6].

Анализирайки процеса на музикалното възпитание в училищата на район Тараклия, ние забелязахме необходимост от нов етнокултурен подход към въпроса, който е предизвикан от редица противоречия:

- между потребностите на съвременното общество от мултиетнически ареал и необходимостта за съхраняване и предаване на фолклорното наследство на предците;
- между потенциалните възможности на музикалния фолклор и отсъствието на специални технологии, разработки и изследвания по проблема;
- между широкия спектър музикално-възпитателни и дидактически задачи и ограничените материално-технически и методически ресурси.

Изхождайки от горепосочените противоречия могат да се отбележат основните проблеми, повдигнати в дадената разработка:

- определяне на мястото и значението на музикално-фолклорните образци в възпитателната на мултиетническа среда;
- създаване на нова концепция (етнокултурен модел) за подготовка на музикално педагогически кадри към реализация на целите и задачите на националното възпитание.

За решаването на откритите проблеми са поставени следните задачи:

- да се анализират трудовете на учени в дадената област;
- да се разработи концепция за разработка на алтернативното авторско образователно помагало;
- да се разработят общи методически насоки в използването на помагалото;
- да се проанализира фолклорния музикален материал на етносите, населяващи Тараклийския район;
- да се определи процентното съотношение на материала за включване, според етносите, населяващи региона;
- да се направи подбор на фолклорен материал, съответстващ на възрастовите особености на учениците (тонов обем, ритъм, календарни празници, годишни времена, и др.);
- да се направи кратка анотация на всеки музикален образец;
- да се обмислят и разкрият основните принципи за реализиране на проекта [7, с.163].

Тъй като в Република Молдова няма достатъчно теренни проучвания в областта на училищното музикално възпитание, особено в специфични полиетнични среди, авторите се обръщат към някои методически разработки на колегите си от България и Русия. С. Бондирева [8] утвърждава, че особено високо трябва да се оценяват традициите в периодите на ускореното развитие на обществото, на значимите обществени промени: в този момент обществото леко може да изгуби своите самобитност, специфика, „лице”, а също и вследствие преследване на чужди иновации. А „самобитността” – е обобщената характеристика за начин на оцеляване, които са характерни за даденото общество.

Един от авторите, разглеждал темата за народните музикални традиции в предучилищното и училищното възпитание е В. Байтуганов, създател и ръководител на школата за руска традиционна култура „Васюганье”. Основната идея на школата е възраждане на руската традиционна култура, духовнонравственните православни традиции, народните традиции на конкретен регион. Методиката разкрива основите на обучение чрез пеене – интониране на прости народни интонации-песнички, с тесен амбитус (голяма и малка терци), ладово интониране, тембровия слух и ритъм. Авторът обръща внимание на народния маниер на изпълнение, включващ важни компоненти на традиционната култура – език, диалект, обред, вярвания, занаяти. С помощта на народните песни се разширява речника, се усъвършенства дикцията и артикулацията, речта става по-изразителна. Простият строеж на мелодиите, ярката образност и хуморът предизвикват желание за музициране, контента най-често е поучителен запазват се безценните фолклорни богатства на предците. Всичко това води към възникване само на позитивни емоции, което е гарант за качествено усвояване на един фолклорен образец [9].

Поради своята си специфика народната песен също може да предстане като базов музикален материал за изграждане на музикалните компетенции. Това може да се осъществи при всички видове музикалнотворчески дейности –

слушателски и изпълнителски. Като вариант децата могат да пеят както по време на слушане, така и при танците и игрите, осъзнавайки синкретическото начало на фолклора.

Освен песения материал, учениците ще имат възможност да се запознаят с прости народни танци, както обредни, така и традиционни. Могат да се предложат най-основни, характерни танцови елементи/стъпки. По аналогия се въвеждат и народни инструментални/оркестрови пиеси за слушане и изпълнение, в съответствие с дадената възраст.

За да се постигне целта е особено важно да се използва целият съвременен арсенал от методи, похвати, форми и средства за работа в тази насока. Тъй-като основния дял на изучавания фолклор е български (мажоритарния етнос в региона) това ще предполага специален акцент върху усвояването на неравноделните му размери и метроритми. Концепцията на неравноделния метроритъм на българската (а също и молдовската, гагаузката) народна музика е едно от необичайните проявления в музиката. Затова музиканти от цял свят проявяват интерес към него.

За да запазим народната музика за бъдещите поколения, тя трябва да ги съпровожда в тяхното израстване и развитие. Необходимо е да се полагат специални грижи за формирането на усет към неравноделните ритми, като изучаването им стане неотделима част от обучението по музика.

Формирането на усет за метроритъм предполага изграждането на трайни слухови представи за различните проявления на метрума и ритъма. Като се има предвид слухово-двигателната и емоционална природа на метроритъма това означава, по-точно, изграждането на разнообразни слухово-двигателни представи. За да се достигне до вътрешно-слухово-двигателна представа е достатъчно тя да се моделира във външен слухово-двигателен образ.

За формиране на усет за неравноделни ритми много добър модел предлага Николина Огненска [10] и много други български учени, използване на думи, които съответстват на методическия процес: „двойка”, има две срички, „тройката” има три срички. При размер $5/8$ децата ще броят - „двойка”, „тройката”, при размер $7/8$ – „двойка”, „двойка”, „тройката” или - „тройката”, „двойка”, „двойка”, при размер $9/8$ - „двойка”, „двойка”, „двойка”, „тройката” и т.н. Тази методика е проверена дори в САЩ с хора, които никога не са слушали неравноделна музика, но напълно разбраха и осъзнаха пулсацията. Разбирасе могат да се използват всякакви думи за целта: $5/8$ – „пиле” „шарено” и пр. Освен устния вариант на методическия модел се предлага и двигателен: краткия дял се пляска с разгърнати ръце, дългия – с кулаци. Тези два методически модела могат да се използват както отделно така и комбинирано, което затвърдява и подобрява усета за неравноделна пулсация при децата и учениците.

Важно е мястото на танцовите движения в формирането на усет към неравноделните размери. Те служат като опора, мост за преминаване от слуховите представи към умението за изпяване и теоретичните знания за метрума. И ако за учениците в дори в началото на периода на обучение е достъпно да разберат, че една песен е пайдушко хоро, то за тях е неразбираемо

знанието, че тя е в петвременен, двуделен размер с тривременна група на второ място. По-късно на основата на вече изградения слухово-двигателен опит, те достигат до разбиране на това сложно за тях знание.

В Молдовския фолклор по-рядко се срещат неравноделните метроритми – най-вече в танца остропец – 7/8, в гагаузкия са 7/8, 7/16, и 9/8, 9/16 – «Кадънжа», където българската методика може да бъде много полезна.

Въвеждането на музикалнофолклорните образци може да се организира както на музикалните занятия, така и извън тях – по време на провеждане на различни мероприятия: празници, звукови картини, музикални театри и пр. с използване на посочените горе музикални дейности.

Изводи

Първата стъпка за осъществяване на предлагания етнокултурен подход в музикалното възпитание в училище с мултиетническа среда – е създаване на алтернативно авторско образователно помагало, което ще помогне на музикалните педагози по-ефективно да постигнат музикално-възпитателните и дидактическите задачи. Анализът на програмата по музикално възпитание в училище показва, че контента ѝ не съдържа нито един български или гагаузки образец. Този проблем може да се реши с помощта на даденото помагало. В него музикалният материал ще се подреди по тематичен принцип, най-вероятно в съответствие с календарната година, както и с възрастта на учениците, видовете музикални дейности и пр.

Анализирайки литературата по дадена тема се проследява ясна линия на незаменимото участие на фолклора в образователния процес. Обучението и възпитанието на новото поколение българи в Република Молдова е проблем, изключително важен и отговорен и в същото време сложен и труден. Децата с български произход притежават всички необходими генетични заложи и дадености, имат равни права за обучение. Когато говорим за образованието на детето, ние имаме предвид уменията му да чете, пише и извършва аритметични действия. Общото образование не включва възпитателния и образователния потенциал на литературата, театъра, киното, музеите, средствата за масова информация. Затова за много деца остават недостъпни цели пластовете от културата на миналото и настоящото.

Приобщаването на детето към света на изкуството с помощта на фолклора може значително да обогати духовния му свят, да разшири хоризонтите на мисленето и въображението, а също така да развие художествения вкус. Това междувременно ще развива творческото мислене на новата личност и в последствие ще повлияе върху успешната реализация в живота и социализация.

Списък литература:

1. Куррикулум раннего образования / М-во образования, культуры и исслед. Респ. Молдова; нац. коорд.: Анжела Кутасевич, Валентин Круду ; нац. эксперткоорд.: Владимир Гуцу, Мария Вранчану ; рабочая группа: Михаела Павленко [и др.]. – Кишинэу : Luceum, 2019 (Ф.Е.-Р. "Tipografia Centrală"). – 132 р. : fig., tab.\

2. Музыкальное воспитание: Учебник для 2 класса/Марина Морарь,

Александру Борш, Еуджен Корой; trad. din lb. rom.: Tatiana Berezovicova; Min. Educației, Culturii și Cercetării al Rep. Moldova. – Ch.: Î.E.P. Știința, 2018 (Tipografia „BALACRON” SRL). – 96 p. Apare din sursele financiare bugetare. ISBN 978–9975–85–126–8

3. Музыкальное воспитание: Учебник для 3 класса/Марина Морарь, Александру Борш; Comisia de evaluare: Liliana Zaharia [et al.]; trad. din lb. rom.: Tatiana Berezovicova; Min. Educației al Rep. Moldova. – Ch.: Î.E.P. Știința, 2016 (Tipogr. „BALACRON” SRL). – 96 p. ISBN 978–9975–85–038

4. Музыкальное воспитание: Учеб. для 4 кл./Александру Борш, Серджиу Кроитору, Еуджен Корой; trad. din lb. rom.: Alexandru Borș, Tatiana Berezovicova; Min. Educației al Rep. Moldova. – Ch.: Î.E.P. Știința, 2017 (Tipografia „BALACRON” SRL). – 144 p. ISBN 978-9975-85-063-6

5. Българската народна песен в мултиетническа среда в Тараклийски район/Република Молдова.// науч. ред.: М.Попова, Н.Руссев; Тараклийски държавен ун-т «Григорий Цамблак». – Тараклия: Б. и, 2018 (Tipogr. „Centrografic”). – 221 p.: diagr., fot., tab. Bibliograf.:p. 137 – 142. – 50 ex. (7,2 а.л.) – ISBN 978-9975-3132-9-2. ISMN 979-0-3480-0318-4.

6. Тодоров, В. Адаптиране на националните програми по музика за детската градина и общообразователното училище в република молдова за деца и ученици с български произход. Дисертационен труд, научен ръководител Николина Огненска 2014 с. 51-53

7. Гоженко В. (Великар В.), Тодоров В. Ролята на музикално-фолклорното ограмотяване в детската градина в условията на мултиетническа среда, годишник на ТДУ S.Ș.V. «Дунав-Днестър», «Centrografic» Taraclia, 2016, с. 161-167.

8. Бондирева, С., Традиции: стабилность и преемственность в жизни общества. Учебное пособие. Москва, 2004, с. 4

9. Байтуганов, В. И. Методика работы с детским фольклорным коллективом в пространстве традиционной культуры: метод. пособие. - Новосибирск : Изд-во НГОНБ, 2011. - 170 с.

10. Огненска Н. „Теория и методика на музикалното възпитание в общообразователното училище”, ЮЗУ „Неофит Рилски”, 1995, с. 170-221.

Abstract. *Folklore is one of the most powerful means to help shape the musical culture of the new generation as it is genetically set in us. In the Taraklia region of Republic of Moldova, the population is multinational, and we take this into account. Of course, the majority ethnicity is Bulgarian, so the main content of the music program in the school is best filled with Bulgarian folklore samples. Other nationalities: Moldovans, Gagauz, Ukrainians, Russians should also not be ignored. Therefore, the main strategy is to direct the musical-educational process to folklore literacy in the context of multiethnic tolerance. In today's conditions, when pupils have their own preferences in the field of contemporary music, it is very current and necessary to cultivate their interest in folklore. To achieve the goal, it is particularly important to use the whole arsenal of methods, techniques, forms and tools to work in this direction.*

Key words: *musical folklore, multiethnic environment, musical culture, primary education, literacy, tolerance, the first stage of education, primary school, folk songs.*

Статията изпратена на дата: 18.01.2022

© Тодоров В. Н., Великар В. Н.